Валери Дреников е енергиен експерт с близо 15-годишен професионален опит и задълбочени познания за българския и регионалните електроенергийни пазари. От 2014 г. е регионален мениджър на международната енергийна група GEN-I за България, като участва в управлението и развитието на търговските, оперативните, регулаторните и стратегическите дейности на групата в страната.

От 2019 г. е член на Управителния съвет на Асоциацията на търговците на енергия в България (АТЕБ), впоследствие заема поста заместник-председател, а от 2025 г. е негов председател. Има два завършени мандата като член на Консултативния съвет на Българската независима енергийна борса (БНЕБ) и понастоящем участва в трети мандат.

Притежава магистърска степен (MSc) от Erasmus University Rotterdam, Нидерландия.

Необходимо е експертизата на енергийния сектор да се използва още при подготовката на регулаторните решения

Валери Дреников, председател на Управителния съвет на АТЕБ

Г-н Дреников, Асоциацията на търговците на енергия в България (АТЕБ) отбелязва своята 20-та годишнина. През какво преминахте през този период и какво предстои?

АТЕБ обединява водещи търговци на електроенергия и природен газ – както утвърдени български дружества, така и международни компании и енергийни групи. Нашите членове притежават дългогодишен опит, задълбочена експертиза и познаване на българските и европейските енергийни пазари.

През тези 20 години асоциацията върви ръка за ръка с развитието на свободния енергиен пазар в България. Преминахме от първите сделки чрез пряко договаряне и присъствените търгове на държавните производители през създаването на електронни платформи и Българската независима енергийна борса до пазарите „Ден напред“ и „В рамките на деня“ и интеграцията им с европейските пазари.

Постепенно свободният пазар обхвана не само най-големите индустриални предприятия, но и всички небитови потребители, включително присъединените на средно и ниско напрежение. Преминахме през ограничения на износа, икономически сътресения, пандемията от COVID-19 и безпрецедентната енергийна криза. Днес сме свидетели на следващата голяма трансформация – бързото навлизане на възобновяеми източници, системи за съхранение и нови технологии за управление на енергията. В същото време пазарите са изправени пред нови предизвикателства поради нарушените енергийни доставки и военните действия в Европа и Близкия изток

© Тони Тончев

ЕНЕРГИЙНИ ПАЗАРИ

© Тони Тончев

През всичките тези години приоритетите на Асоциацията останаха непроменени: равнопоставеност, прозрачност, предвидимост и реална конкуренция. Искаме България да бъде водещ участник в единния европейски електроенергиен пазар и да използва стратегическото си положение в регионалната търговия с природен газ.

Най-ценното е, че след две десетилетия продължаваме да бъдем заедно, да отстояваме принципите на свободния пазар и да работим за среда, в която доверието, експертизата и качеството на услугите определят успеха. В крайна сметка от това печелят потребителите и българската икономика.

Как оценявате състоянието на българския електроенергиен пазар днес? Има ли регулаторни пречки, които затрудняват дейността на търговците?

Българският електроенергиен пазар днес се намира в много добра стратегическа позиция. Разполагаме с развита инфраструктура, добра междусистемна свързаност, висока ликвидност на краткосрочните борсови пазарни сегменти „Ден напред“ и „В рамките на деня“ и пазар, интегриран с европейските механизми за търговия.

За кратък период демонстрирахме изключителна способност за трансформация чрез мащабното навлизане на фотоволтаични мощности и системи за съхранение. Надяваме се в близко бъдеще и проектите за вятърни електроцентрали да бъдат реализирани, с което енергийният микс на България да разшири диапазона си на производство и да подсили своята независимост. България вече е сред европейските лидери по развитие на батерийни мощности, подкрепено както от частни инвестиции, така и от програмите по Плана за възстановяване и устойчивост.

Това създава възможност да съчетаем традиционните производствени мощности с новите технологии и да осигурим по-гъвкава, устойчива и конкурентоспособна електроенергийна система. Съхранението позволява енергията от часовете с излишък да бъде използвана в периоди на повишено потребление, като ограничава ценовите крайности.

Предизвикателство остава прекомерната административна тежест и намесата на държавата в пазарното ценообразуване. Продължителното прилагане на ценови тавани и универсални компенсации отслабва стимулите за активно управление на ценовия риск.

Необходим ни е постоянен диалог между институциите и пазарните участници, при който експертизата на бизнеса се използва още при подготовката на регулаторните решения.

Убедени сме, че конкуренцията и ясните правила са по-ефективни от административното определяне на ценовите нива.

Каква е ролята на търговците за осигуряването на конкурентни цени и по-гъвкави договори за индустриалните потребители?

Ролята на търговците далеч надхвърля физическата доставка на електроенергия. Ние предоставяме инструменти за управление на риска, структуриране на доставките и защита на потребителите от резките колебания на борсовите цени.

Един добре управляван енергиен портфейл може например да комбинира 30–40% дългосрочно хеджирани количества, още 30–40% месечни и тримесечни продукти и остатък от 20–30% с експозиция към краткосрочните пазари. Това е примерна структура, която следва да се адаптира към потреблението и рисковия профил на конкретното предприятие.

По този начин индустриалните потребители могат да ограничат влиянието на геополитическите събития, цените на горивата, хидрологията, температурите и производството от възобновяеми източници.

Точно тук се проявява добавената стойност на професионалните търговци – в способността да предложат не просто цена за утрешния ден, а предвидимост и дългосрочна конкурентоспособност.

Българският електроенергиен пазар днес се намира в много добра стратегическа позиция.

Предизвикателство остава прекомерната административна тежест и намесата на държавата в ценообразуването.

Как оценявате ценовата динамика на електроенергията и доколко българските предприятия могат да разчитат на предвидими разходи за енергия?

Българският бизнес все още разчита в прекалено голяма степен на договори, индексирани към краткосрочните борсови пазари. Така практически всяко геополитическо събитие, промяна във времето или производствено ограничение се отразява пряко върху разходите му.

Същевременно държавата изразходва значителни публични средства за компенсации, вместо да насочва повече ресурси към инвестиции, инфраструктура и устойчиво повишаване на конкурентоспособността.

Предвидимостта не означава непременно постоянно ниска цена. Тя означава възможност предприятията да планират разходите си чрез подходяща комбинация от дългосрочни договори, хеджиращи инструменти и краткосрочни покупки.
Затова е необходимо постепенно да преминем от култура на компенсации към култура на активно управление на енергийния риск. Държавната подкрепа трябва да бъде целенасочена и да

не обезсърчава предприятията да използват наличните пазарни инструменти.

Какви са перспективите пред либерализацията на пазара на електроенергия за домакинствата? Какви са най-важните условия, за да протече този процес успешно?

Пълната либерализация на пазара за домакинствата е процес, който се отлага от години. Позицията на АТЕБ е последователна – социалната политика не трябва да се провежда чрез изкривяване на енергийния пазар.

Основната предпоставка е ясното идентифициране на енергийно бедните и уязвимите домакинства и създаването на ефективен механизъм за тяхната целева подкрепа. Паралелно с това са необходими надеждни данни за клиентите, модернизиране на измерването и отчетността, прозрачни правила за смяна на доставчика и достъпна информация за потребителите.

Либерализацията не е само премахване на регулираните цени. Тя трябва да създаде условия за реален избор, конкуренция между доставчиците и развитие на нови продукти и услуги. За да бъде успешна, са необходими ясна последователност, обществено доверие и адекватна защита на уязвимите потребители. Държавата може да използва опита на членовете на АТЕБ от други държави за внедряване на успешни практики.

> Социалната политика не трябва да се провежда чрез изкривяване на енергийния пазар
>
> Ценовата динамика ще продължи да зависи в значителна степен от геополитическата обстановка

Наблюдаваме ускорено навлизане на възобновяеми енергийни източници и системи за съхранение на енергия. Как това променя пазара и крие ли свои рискове?

Възобновяемите източници и системите за съхранение променят фундаментално начина, по който функционира електроенергийният пазар.

Батериите позволяват произведената през слънчевите часове електроенергия да бъде съхранена и използвана по-късно, когато производството намалява, а потреблението и цените се повишават. Това създава предпоставки за ограничаване на ценовите пикове и за по-ефективно използване на възобновяемата енергия, включително чрез намаляване на необходимостта от ограничаване на производството.

Ползите са както за производителите, така и за потребителите и електроенергийната система като цяло. Тази трансформация обаче изисква значително по-висока степен на дигитализация, автоматизация и координация между системния оператор, производителите, търговците и агрегаторите. Необходими са инвестиции в мрежовата инфраструктура и в технологиите за управление на гъвкавите ресурси.

Рисковете произтичат не толкова от самите технологии, колкото от възможността пазарните правила и инфраструктурата да изостават от темпа на тяхното внедряване. Максимизирането на ефекта от новите активи върви ръка за ръка с оптималното оползотворяване на междусистемните връзки и лимитиране на ограниченията на потоците между съседните държави.

Как оценявате функционирането на балансиращия пазар в България? Необходими ли са промени в механизмите за формиране на цените за небаланс?

Наблюдаваме положително развитие на балансиращия пазар чрез навлизането на нови участници, агрегатори и гъвкави мощности. По-голямата конкуренция предоставя на системния оператор повече възможности за балансиране и създава предпоставки за намаляване на разходите за цялата система. Същевременно остават няколко съществени проблема – равен достъп до всички сегменти на системните услуги, повишаване на прозрачността и методиката за определяне на цените на небалансите.

Все още първичното и автоматичното вторично регулиране не са достъпни за всички. Същевременно е необходима по-подробна, точна и своевременна информация за състоянието на системата, активираните резерви, техните количества и цени, както и за прогнозния системен небаланс. Това ще позволи на участниците да реагират адекватно на реалните нужди на електроенергийната система и да допринасят за нейното по-ефективно балансиране.

АТЕБ последователно настоява за преразглеждане на т.нар. трети изчислителен етап от Методиката за определяне на цени на балансиращата електрическа енергия. Прилаганите в него коефициенти, свързани с абсолютния системен небаланс, могат да доведат до многократно увеличение на цените за небаланс, без това непременно да отразява действителните разходи за активирана балансираща енергия.

Този механизъм създава предпоставки за натрупване на финансови излишъци при системния оператор и увеличава разходите на пазарните участници, които в крайна сметка се пренасят и върху крайните потребители. Затова считаме, че третият изчислителен етап следва да бъде премахнат, а принципът на финансова неутралност на системния оператор – гарантиран.

Балансиращият пазар трябва да създава правилни икономически стимули за участниците и да отразява реалната

© Тони Тончев

стойност на балансирането, а не да се превръща в източник на допълнителна финансова тежест за цялата икономика.

Какви са очакванията ви за развитието на цените на електроенергията през следващите 12 месеца и кои фактори ще имат най-силно влияние?

Ценовата динамика ще продължи да зависи в значителна степен от геополитическата обстановка, цените на природния газ, въглеродните квоти и останалите горива, както и от климатичните и хидрологичните условия. Събитията в Европа и Близкия изток показват колко бързо външни фактори могат да променят енергийните пазари. Продължителната суша и ниските водни нива на Дунав вече доведоха до ограничения в работата на атомни мощности в региона.

От друга страна, ускореното внедряване на възобновяеми източници и батерии, съчетано с по-добра междусистемна свързаност, създава условия за ограничаване на част от ценовите крайности.

Надяваме се на стабилизиране на международната обстановка и енергийните пазари, но не бива да изграждаме икономическите си планове единствено върху подобни очаквания.

Най-разумният подход за предприятията остава активното управление на риска – включително фиксиране на част от бъдещите енергийни разходи, когато пазарните условия са благоприятни, както и инвестиции в собствено производство и гъвкавост там, където това е икономически обосновано.

Посочете Вашата визия за ключовите стъпки, водещи до по-прозрачен, устойчив и конкурентен електроенергиен пазар.

В основата на устойчивия електроенергиен пазар стоят ясните правила, равнопоставеността и доверието между институциите и участниците.

Необходим е постоянен и съдържателен диалог, при който експертните предложения на бизнеса и професионалните организации се вземат предвид при формирането на политиките и регулаторната рамка. Трябва да осигурим равен достъп до пазарите и инфраструктурата, повече прозрачност, ефективна конкуренция и предвидима инвестиционна среда.

Държавата има ключова роля да гарантира правилата, сигурността и защитата на уязвимите потребители, но не трябва да замества пазарните механизми там, където конкуренцията може да даде по-добър резултат.

Защото най-добрият регулатор на един добре функциониращ конкурентен пазар е самият пазар.

Интервю на Кристина ФОРТУНОВА